

10

**preguntes i algunes
dades per entendre
el Partenariat
Euromediterrani**

Esther Barbé

Catedràtica de Relacions Internacionals
de la Universitat Autònoma de Barcelona

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització dels titulars del *copyright*, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la llei.

La informació i les opinions contingudes en aquest informe procedeixen de fonts que considerem fiables. Aquest document té com a propòsit informar, per la qual cosa el Consell Català del Moviment Europeu no es responsabilitza de l'ús que del mateix es faci. Les opinions i estimacions són pròpies del Servei d'Estudis i per tant poden estar subjectes a canvis sense prèvia notificació.

Amb la col·laboració de

Amb la col·laboració de

© Consell Català del Moviment Europeu
Provença, 281, 2n 6a
08008 Barcelona
Tel. 93 487 98 15
Fax 93 487 32 57
info@ccmeur.org
<http://www.ccmeur.org>

Disseny: J. MARTÍ M.
Maquetació: J. Guillín

Impressió:
Prin-Center, S.A.
Av. Barcelona, 55
08970 Sant Joan Despí
Tel. 93 373 10 20
princenter@prin-center.com
<http://www.prin-center.com>

01 Què és el partenariat euromediterrani?

És un marc de relacions que, actualment, comprèn **35 estats**: els 25 de la Unió Europea i 10 estats del sud i de l'est de la Mediterrània (el Marroc, Algèria, Tunísia, Egipte, Israel, l'Autoritat Nacional Palestina, Jordània, el Líban, Síria i Turquia).

Aquest procés va iniciar-se a Barcelona, en una reunió ministerial i té com a document fundacional la Declaració de Barcelona, adoptada el 28 de novembre de 1995. És per això que, popularment, al partenariat també se'l coneix com el **procés de Barcelona**.

Els **objectius principals** d'aquesta declaració són encara vigents i poden resumir-se en la voluntat de fer de la Mediterrània:

- Una àrea de pau, estabilitat i democràcia
- Una àrea de prosperitat compartida
- Un espai d'intercanvi social i humà.

02 Surt el procés de Barcelona del no res?

No. En un primer moment, les relacions de la Comunitat Econòmica Europea amb els països mediterranis es basaven en la gestió de l'herència colonial, en particular al Magrib. L'any 1972 es va plantejar una primera **política mediterrània** que es basava en acords bilaterals de caràcter comercial amb els estats riberencs d'aquesta regió. L'any 1992 es reformulà, rebent el nom de **Política Mediterrània Renovada** que afegí una dimensió multilateral amb la posada en marxa d'uns programes dirigits a tota la regió i no a països individuals.

A més a més, previ al llançament del procés de Barcelona havien vist la llum marcs intergovernamentals que reunien ja a bona part dels seus membres fundadors. Alguns es mantenen encara com el Fòrum Mediterrani o el projecte 5+5 (que reuneix a Portugal, Espanya, França, Itàlia, Malta, Marroc, Mauritània, Algèria, Tunísia i Líbia). D'altres, com el diàleg euroàrab (CEE-Lliga Àrab), van anar defallint malgrat els repetits intents per revitalitzar-lo. N'hi ha que, com la proposta hispano-italiana de celebrar una Conferència de Seguretat i Cooperació a la Mediterrània ni tan sols van veure la llum.

03 En quin context neix el procés de Barcelona?

Tres elements varen facilitar que es pogués celebrar la Conferència de Barcelona i que s'engegués aquest nou marc de cooperació

- Un **món creixentment globalitzat**, especialment en l'àmbit econòmic, en front del qual la integració regional apareix com una fórmula per protegir-se de la competència exterior.
- Un **clima d'entesa entre Israelians i Palestins** després de la conferència de pau de Madrid (1991) i els acords d'Oslo (1993). L'optimisme moderat que generava aquesta situació feia pensar que el gran obstacle per a la cooperació i la integració regional a la Mediterrània, podria desaparèixer en un futur no massa llunyà.
- Una crida de països meridionals europeus i dels països socis de la Mediterrània per evitar que l'atenció de la UE es focalitzés només en el centre i l'est d'Europa. És volia un **reequilibri entre la prioritat oriental i meridional** de la UE.
- Una **voluntat del govern espanyol**, presidit per Felipe González, d'aconseguir èxits visibles durant la seva presidència de torn que pogués compensar el desgast produït en política interna.

04 Representà la trobada de 1995 un salt qualitatiu?

Sí, per tres principals motius:

- La filosofia inherent a la idea de constituir un partenariat euromediterrani és la de passar d'una política mediterrània de la UE a la voluntat de construir un marc comú, entre **socis que haurien d'estar en peu d'igualtat**.
- En el Partenariat conviuen una dimensió bilateral (els acords d'associació firmats amb cadascun dels socis) i una **dimensió multilateral**,

amb programes que abasten tota la regió. Així doncs, s'accentuà una dinàmica iniciada ja en la Política Mediterrània Renovada.

- Seguint una lògica pròpia de la construcció europea, la idea de partenariat ens transporta a la voluntat de bastir un **marc regional integrat**.

05 Quin és el balanç en l'àmbit polític i de seguretat?

Ha estat un balanç molt modest. Si bé és cert que s'ha aconseguit mantenir el diàleg polític entre totes les parts, fins i tot en els moments àlgids de conflicte al Pròxim Orient, estem molt lluny de fer de la Mediterrània una àrea de pau compartida i on la democràcia sigui la regla i no l'excepció. Al contrari, podem dir que:

- La majoria dels **conflictes regionals** segueixen oberts (Sàhara Occidental, Palestina, Xipre). A més a més, el procés de Barcelona, que havia de funcionar al marge del conflicte àrab-israelià s'ha vist, contràriament, afectat per la situació a Palestina.
- El **terrorisme internacional** sacseja molts dels països riberencs de la Mediterrània.
- El projecte inicial d'aprovar una **Carta per la Pau i l'Estabilitat a la Mediterrània** segueix aparcat.
- Els **avenços democràtics** són molt modestos i es segueixen vulnerant els drets humans més bàsics; en alguns casos fins i tot podem observar replegaments autoritaris i allí on s'observen progressos no són imputables, per regla general, al procés de Barcelona.

06 Quin és el balanç en l'àmbit econòmic i financer?

Alguns consideren que és el camp en què més s'ha avançat ja que han entrat en vigor nombrosos acords d'associació que ens encaminen cap a una àrea de lliure comerç (veure Taula 1), objectiu inicialment fixat per l'any 2010, tot i que caldrà fer un esforç més important en la conclusió d'acords sud-sud. No obstant, si entenem que l'objectiu final era el de fer de la Mediterrània una àrea de prosperitat compartida, estem ben lluny d'assolir-lo. Al contrari, podem dir que:

- Els fluxos **d'inversió estrangera** cap als països socis de la Mediterrània són del tot insuficients (un 1% del total mundial) i que això tampoc afavoreix la competitivitat de les seves estructures productives.
- Que el **creixement econòmic** del sud és incapaç de compensar el seu

creixement demogràfic, abocant amplis sectors a un atur estructural o al treball precari (a Algèria, per exemple, les xifres oficials situen la taxa d'atur a més d'un 27%).

- Que la **liberalització comercial** ha exclòs l'àmbit **agrícola**, dins del qual alguns sectors dels socis mediterranis serien força competitius.
- Que el **pressupost** destinat al procés euromediterrani i, concretament, als programes que han d'acompanyar la reforma dels sistemes econòmics dels nostres socis ha estat del tot insuficient.

TAULA 1: Els acords d'associació en l'àmbit euromediterrani

PAÍS	TIPUS D'ACORD	SITUACIÓ
Algèria	Acord d'associació euromediterrani	Firmat l'any 2002. En ratificació
Egipte	Acord d'associació euromediterrani	Firmat l'any 2001. En vigor (2004)
Israel	Acord d'associació euromediterrani	Firmat l'any 1995. En vigor (2000)
Jordània	Acord d'associació euromediterrani	Firmat l'any 1997. En vigor (2002)
Líban	Acord d'associació euromediterrani	Firmat l'any 2002. En ratificació
Marroc	Acord d'associació euromediterrani	Firmat l'any 1996. En vigor (2000)
Palestina (ANP)	Acord d'associació interí	Firmat l'any 1997. En vigor (1997)
Síria	Acord d'associació euromediterrani	Negociacions concluses. Firma pendent
Tunísia	Acord d'associació euromediterrani	Firmat l'any 1995. En vigor (1998)

Font: elaboració pròpia

07 Quin és el balanç en l'àmbit social i humà?

Tampoc en aquest àmbit els resultats han estat especialment positius. No obstant això, en els darrers anys s'observa alguns progressos interessants tals com la creació de la fundació Ana Lindh pel diàleg de cultures o l'èmfasi creixent en la necessitat d'invertir en educació.

- Constatem un **replegament identitari**, tant en les societats del nord com del sud. Al nord es veu amb preocupació la importància creixent de l'Islam dins de les societats europees i l'extrema dreta sembla guanyar adeptes i al sud augmenten el fonamentalisme religiós i el rebuig cap al model occidental de societat.
- Es mantenen, quan no s'agreugen, els obstacles que impedeixen la **mobilitat** en aquesta zona. No només de treballadors sinó d'homes de negoci, intel·lectuals, etc...
- La opinió de la **societat civil** organitzada té un impacte escàs en les accions dels estaments governamentals. A més a més, les xarxes existents

reben crítiques per ser poc representatives de la pluralitat del teixit social, al nord i al sud de la Mediterrània.

- **L'analfabetisme** segueix essent una de les principals xacres dels països del sud (veure Taula 2).

08 Com es governa el procés de Barcelona?

Com s'ha dit, el partenariat té dues vessants la **bilateral** i la **multilateral**. Això té un reflex en l'arquitectura institucional que el regeix.

La bilateral es centra en els **consells d'associació** i els **comitès d'associació** que reuneixen el Consell i la Comissió Europea amb cadascun dels països socis.

La multilateral, més complexa, té com a òrgan rector, les **conferències de ministres d'affers estrangers** i d'altres sectors que es troben regularment. De la supervisió del procés se n'encarrega el **comitè euromed** (format per alts funcionaris de la UE i dels països socis que es troben cada tres mesos) tot i que la coordinació i impuls del procés recau, principalment, en la **Comissió** i la **Presidència** de torn de la UE.

Darrerament, hi ha hagut un impuls en la institucionalització del partenariat amb la creació de **l'Assemblea Parlamentària Euromediterrània** i de la **Fundació Ana Lindh** pel diàleg de cultures.

Malgrat tot, alguns analistes consideren que seria apropiat crear un **secretariat** permanent i que es poguessin establir **co-presidències**. Ambdues suggerències tenen com a objectiu un major equilibri nord-sud en la direcció del partenariat tot i que la seva concreció s'enfronta a obstacles diversos, tant institucionals com polítics.

09 "Barcelona + 10": en quin context sorgeix l'idea de celebrar una cimera?

El partenariat euromediterrani, com s'ha vist, no ha estat capaç de satisfer les **expectatives** generades l'any 1995. No obstant, segueix essent un marc útil i amb potencialitat suficient per servir als objectius, encara vàlids, fixats el dia de la seva creació.

Amb l'objectiu **d'insuflar una renovada vitalitat** a aquest procés la Comissió havia suggerit i el govern espanyol va promoure, la celebració d'una cimera euromediterrània. Només una reunió de caps d'estat i de govern seria capaç de donar l'impuls necessari per fer un salt qualitatiu. Finalment, els es-

tats europeus i els socis mediterranis van promoure la celebració de la cimera, sota presidència britànica però a la ciutat de Barcelona al novembre de 2005.

El context en que es celebrà la cimera es caracteritzà per:

- Una petita esclatxa d'optimisme pel que fa a trencar l'espiral de **conflicte entre israelians i palestins**, sobretot després de la retirada de Gaza.
- Un major **activisme nordamericà** a la regió, tant pel que fa a l'aparat econòmic com, sobre tot, pel que fa a la intervenció en l'evolució política dels socis mediterranis
- Una Unió Europea que, realitzada ja la gran ampliació de l'any 2004, està immersa en una **crisi** per l'aprovació de la Constitució i de les perspectives financeres. A això s'hi afegeix la delicada situació econòmica en alguns dels grans països de la UE.
- Una renovada demanda per part dels socis mediterranis i dels membres meridionals de la Unió per a què la UE no concentri els esforços en els "nous veïns" de l'Est (a través de la **política de veïnatge**) sinó que dediqui més atenció als "vells veïns" de la Mediterrània.

10 "Barcelona + 10": quins en foren els resultats?

Un dels principals objectius d'aquesta cimera era que el procés de Barcelona aconseguís la major **visibilitat** possible, permetent que els ciutadans d'una i altra riba percebessin els beneficis del partenariat euromediterrani. No obstant, les absències d'una part important dels líders dels socis mediterranis va dificultar un major impacte de la cimera tant pel que fa a la percepció de la ciutadania com pel que fa a l'impuls d'un procés, l'euromediterrani, sovint criticat.

Una altra expectativa era la d'adoptar un **codi de conducta per fer front al terrorisme**. No obstant, fou impossible posar-se d'acord en una definició compartida de què és terrorisme i què no n'és i, per tant, l'aplicabilitat real d'aquest codi és qüestionada. Les discussions al voltant d'aquesta definició van estar monopolitzades per qüestions relatives al conflicte àrab-israelià

Pel que fa a la resta de qüestions també s'aprovà un **programa de treball** pels propers cinc anys. Alguns esperaven que el document que s'aprovés a Barcelona fixés un document amb dates i accions concretes, tal com feia el document previ de la Comissió Europea. Tanmateix, el programa de treball adoptat a Barcelona és un conjunt de propostes generals i sovint en forma de bones intencions.

- Millorar el **pluralisme polític** i les bones pràctiques de l'administració i la **governança** en els socis mediterranis.

- Aconseguir un **desenvolupament sostenible** de les economies del sud que garanteixi la millora de les condicions de vida de la seva població i aconseguir avenços en àmbits com la descontaminació marina per l'any 2020.
- Posar en marxa projectes d'envergadura en **l'àmbit educatiu** que permetin fer més competitiu els països socis mediterranis i que disminueixin dràsticament l'analfabetisme, especialment entre les dones i al món rural.
- Aconseguir una gestió ordenada dels **fluxos migratoris**. Evitar que el tractament de les migracions es faci només des d'una perspectiva de seguretat sinó que s'acompanyi amb polítiques que posin de manifest l'aportació positiva dels migrants tant pels països d'origen com pels d'acollida

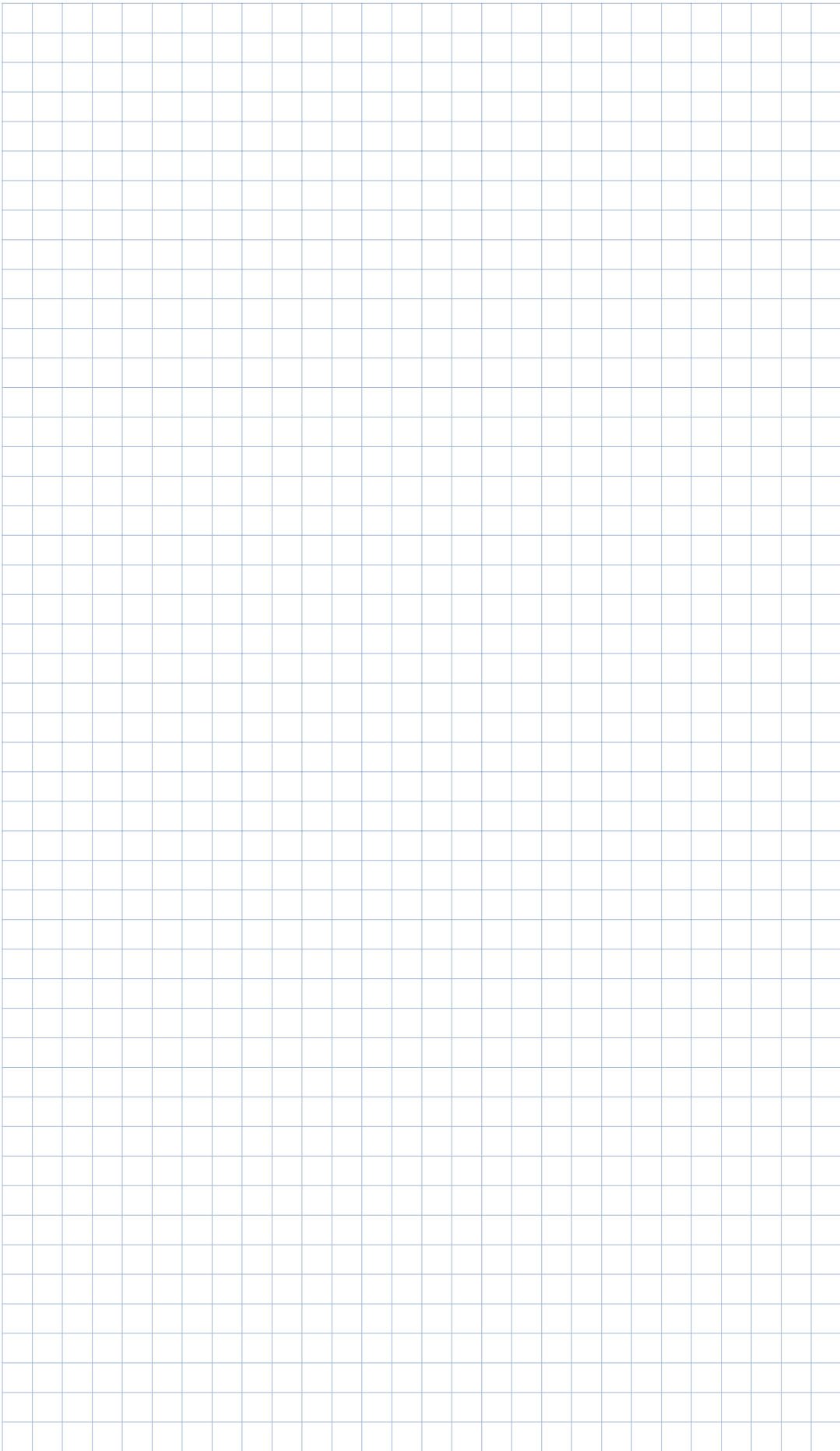
Una radiografia de les desigualtats a la Mediterrània

Les dues taules següents mostren les greus disparitats socioeconòmiques entre les dues ribes de la Mediterrània (Taula 2) i les relacions de dependència de la riba sud i est respecte els països de la UE (Taula 3).

TAULA 2: Algunes dades socioeconòmiques de la Mediterrània

	Població (milions)	Renda per càpita-\$ (paritat de poder adquisitiu)	Posició en l'Índex de Desenvolupament Humà (IDH)	Taxa alfabetització (adults)	Despesa militar (% PIB)	Creixement de la població anual (% 1980-2002)
Portugal	10,1	18.280	26	92,5	0,2	2,1
Espanya	41,1	21.469	20	97,7	0,4	1,2
França	60,1	26.920	16	Total	0,4	2,5
Itàlia	57,4	26.430	21	98,5	0,1	2,1
Malta	0,4	17.640	31	92,6	0,7	0,9
Grècia	11,0	18.720	24	97,3	0,4	4,3
Xipre	0,8	18.360	30	96,8	1,2	1,6
Turquia	71,3	6.390	88	86,5	2,0	4,9
Síria	17,8	3.620	106	82,9	3,0	6,1
Líban	3,7	4.360	80	86,5	1,8	4,7
Jordània	5,5	4.220	90	82,9	3,9	8,4
Israel	6,4	19.530	22	90,9	2,4	9,2
Palestina (ANP)	3,6	2.302	102	90,2	3,7	-
Egipte	71,9	3.810	120	55,6	2,2	2,7
Tunísia	9,8	6.760	92	73,2	2,1	1,6
Algèria	31,8	5.760	108	68,9	2,8	3,7
Marroc	30,6	3.810	125	50,7	2,8	4,3

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides a l'Anuari de la Mediterrània 2005, Barcelona: IEMed-CIDOB

+Europa

Amb la col·laboració de

**Generalitat
de Catalunya**

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Consell Català del Moviment Europeu

Provença, 281, 2n 6a - 08008 Barcelona
Tel. 93 487 98 15 - Fax 93 487 32 57
info@ccmeur.org - <http://www.ccmeur.org>